

Janko Kersnik

JARA GOSPODA

Založba Bird Publisher, 2011

Naslov izvirnika:

Jara gospoda

Janko Kersnik

Janko Kersnik 1893

Copyright © Bird Publisher, 2011

Založba:

Bird Publisher

DP, založništvo, d. o. o., Levčeva ulica 13, 1234 Mengeš

Telefon: +386 (1) 723 78 28

E-pošta: info@bird-publisher.com

www.bird-publisher.com

Urednik: Damjan Plut

Oblikovanje: Grafiza

PDF in e-knjiga narejena: junija 2011

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-32(0.034.2)

KERSNIK, Janko, 1852-1897

Jara gospoda [Elektronski vir] / Janko Kersnik. - El. knjiga. -

Mengeš : Bird Publisher, 2011

Način dostopa (URL): <http://www.bird-publisher.com/>

ISBN 978-961-279-124-7 (pdf)

ISBN 978-961-279-125-4 (mobi)

ISBN 978-961-279-126-1 (ePUB)

257253120

Vse pravice pridržane. Nobenega dela te knjige ni dovoljeno reproducirati, prenašati ali uporabljati v izvorniku ali v prevodu v kakršni koli obliki in s katero koli tehniko, elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali s katerim koli sistemom za shranjevanje, obdelavo in prenos podatkov brez pisnega dovoljenja založbe.

Ta e-knjiga je namenjena vaši osebni uporabi. Ni je dovoljeno prodajati naprej ali podariti drugim osebam.

Če bi želeli to e-knjigo podeliti z drugo osebo, prosimo kupite dodatni izvod te e-knjige vsaki osebi, kateri bi jo radi podarili.

Če berete to knjigo, a je niste kupili ali ni bila kupljena za vašo osebno uporabo, potem bi bilo dobro, da bi si kupili vaš lasten izvod te e-knjige. Zahvaljujemo se vam, ker upoštevate in spoštujete avtorsko delo vseh sodelujočih avtorjev in založbe.

Vsebina

I	6
II.....	9
III	14
IV	17
V.....	21
VI.....	24
VII.....	26
VIII.....	28
IX	32
X.....	35
XI	39
XII.....	43
XIII.....	46

I

Kakor bi bil ravnokar kdo ustrelil skozi okno v družbo, tako je bilo nekega zimskega večera v za-tohli gosposki sobi Kračeve krčme v Grobljah. Izprva je vse obsedelo mirno, brez sape, potem pa so se čuli glasni vzkliki »A-a-a!« in »Ej, ej, ej!«, celo »Oj, oj, oj!«; nekateri so skočili s stolov, drugi so obsedeli letargično ali strmeč, večina pa je klicala na glas: »Pokažite, pokažite vendar! To je novost, to je nekaj!«

In nesrečnik, ki je povzročil ves ta nemir in vso razburjenost, stal je med vrati in vihtel v desnici najnovejšo številko uradnega lista, katero je ravnokar prinesel s pošte.

»Dajte sem,« kričal je notar, očitno najglasnejši v družbi, »dajte sem, Minče! To treba videti črno na belem!«

Minče, krčmarjev sin, mlad, velik fant inteligentnega lica, položi smehljaje list na mizo in ponovi besede, s katerimi je nekoliko prej tolikanj razburil vso večerno družbo:

»No, le čitajte! Novi naš sodnik je Andrej Vrbanoj. V zadnjem telegramu se bere tako.«

»Vrbanoj? Ej – ej!« zakličeta sodni adjunkt in notar zaeno.

»Vrbanoj? Kdo je to, kaj je, kje je?« vikajo davkar in njega kontrolor, učitelj in dva trgovca, ki sta navzlic dnevni konkurenci vendar sleherni večer prijateljski sedevala skupaj pri Krači, in vrhu tega šuma in vrišča se je slišalo še radovedno vpraševanje dveh oskrbnikov z bližnjih graščin, katera tudi nista vedela bolje uporabljati večernih ur nego ob grenkem pivu in sumnem vinu, katero so točili oče Krača.

Samo dva póstarna moža, poštar ih okrajni ranocelnik, ostala člana vse družbe, gledala sta z manjšim zanimanjem ves ta prizor. Poštar je iztrkal svojo lončeno pipo in segel po novem tobaku, doktor pa, kakor so ga sploh nazivali, zaklical je na glas po novem kozarcu piva.

Notar je vtem glasno prečital telegram v uradnem listu. Vpraševanja pa le ni bilo konca in, ko je po kratkem molku pristavil: »Oj, fin mož je ta Vrbanoj! Dobro ga poznam, pa ti tudi, Pavel?« – ozrla se je vsa družba radovedno v njega in v adjunkta, kateremu so bile namenjene zadnje besede.

»Kaj bi ga ne poznal? Najin součenec je!«

Pri tem pa je nekam zamišljeno vžigal smotko, ki mu je ugasnila v zadnji minuti, ko se je razpravljala ta novost.

»Srečo ima, srečo! Tako mlad sodnik!« pristavil je nehote.

»Sedaj ste pa vi na vrsti,« vrine doktor besedo v hipni molk, med katerim vsakdo zase razmotriva nekam pikri glas, ki je zvenel iz zadnjih adjunktovih besed.

»Je li oženjen?« vpraša doktor pohlevno.

»Kaj še!« zavrne ga notar. »Štiriintrideset let ima, lep je, velik, pameten, samo proti ženskam nekoliko –«

»Kaj?« vprašajo vsi razen adjunkta.

»I, ne vem, kako bi dejal – nekoliko, nekoliko – neroden!«

»Glej, kakšna prilika se ti nudi!« vzklikne doktor in potrka davkarja na rame. »To bode nekaj tvojim trem gosposdičnam! Kako hvaležno, takega moža učiti občevanja z ženskami!«

Glasi smeh je sicer zazvenel po tej zabavlji, toda vse je preveč obhajalo ugibanje o novi osebi, katero je vrgel slučaj v ta ozki krog, da bi se kdo dalje mudil pri tem vprašanju.

»Je li pevec?« vpraša učitelj, porabivši kratek odmor v razgovoru.

»Bas – drugi bas – oh kakov bas!« pritrди notar.

»Kaj pa – politično prepričanje?« deje eden izmed trgovcev.

»Naroden, naroden – hud narodnjak; tu se bode uradovalo le slovenski!« hiti notar, ki je do cela prevzel nalogo interpreta, ker je adjunkt trdovratno molčal.

»Kje bode stanoval?« vpraša poštar navidezno malomarno, toda na licu se mu vendar posveti nekovo skrivno, zvito veselje.

Osem oči se sreča hkrati; zakaj tudi oče Krača je nekoliko prej stopil v sobo in obstal za učiteljevim stolom.

Spogledali so se pa štirje gospodje: oče Krača, ki je imel svojo hišo in prazno stanovanje, oba trgovca, ki sta tudi imela svoji hiši in takisto prazni stanovanji, in notar, ki je bil v istem prijetnem in zaeno neprijetnem položaju.

»Hm – stanovanj dosti!« reče kontrolor.

»Na izbiro!« pristavi oče Krača.

»Saj se dobi tudi soba z zajtrkom vred!« meni davkar.

»In s postrežbo!« roga se doktor in prijatelja davkarja vnovič potrka na rame.

»Ančka,« zakliče poštar, ki je z zlobnim svojim vprašanjem povzročil to napeto situacijo, »še pol četrтинke!«

»To je osminka!« meni učitelj.

»Pa je lepša – taka polovica!« zavrne ga poštar.

V tem praznem in vendar tu in tam kakor z ostrimi šili podstavljenem govoričenju prinese Ančka poštarju zahtevano vino.

Bila je črnooka in temnolasa deklica, nekako pri osemnajstih letih, srednje, vitke rasti in živega, veselega vedenja. Z očetom Kračo je bila v daljnem sorodstvu in pri njem že več let, odkar so ji umrli roditelji. Ljudje so si pripovedovali, da hrani Krača zanjo tudi nekoliko imetja; gotovega pa ni znal nihče. Ančka je bila v hiši vse zaeno: domača hči, dekla, rejenka in točajka.

»Novega sodnika dobimo, Ančka,« zakliče adjunkt, ki je zdajci nekam oživel, »lepega fanta – samec je in, glejte, semkaj bode hodil vsak dan, vsak večer – za to bomo že mi skrbeli!«

»Oj, to me veseli!« deje deklica koketno in nagajivo. »Saj ste vi vsi tako hladni, tako mrzli in vi posebno, gospod adjunkt!«

»No, ta je lepa! Odkar sem tu, govorim vam o svoji ljubezni, pa vi – vi –«

»I, seveda!« reče deklica, toda izpod črnih obrvi se ji zalesketa nekaj nepopisnega kakor resnoba in zasmeh, kakor očitane in malomarnost – vse zaeno.

Družbi nocoj ni bilo do tega razgovora, novi sodnik je tičal v vseh kotih. Dognali so skoro, kar je bilo še treba vedeti: od kod je, da je kmetski sin, da ima nekoliko podedovanega imetja, nekaj

daljnih sorodnikov, da se časih bavi tudi s pisateljivanjem in, kar je bilo glavno, da se tudi ni še nikdar – poskusil ženiti. Da je bil samec, to je zvedela družba že prej.

»Zaljubljen je bil pa vendar!« reče notar, toda zdajci se ujame njega oko z adjunktovim in, dasi drugi umolknejo in radovedno čakajo, kako bode nadaljeval notar zanimivo svojo pripoved, vendar ne reče več nego: »Ej, to je bilo že davno! Pozabljene reči, saj veste, zarjavelo železo – pa, pustimo, pustimo – morda pove Andrej sam kdaj nekoliko več o tem. Ali to vam rečem« – in pri tem izprazni svoj kozarec – »to pa vam pravim, fin mož bode to, samo nekoliko neroden – pri ženskah!«

»Prijatelj davkar! Nič ne bode!« vzklikne doktor in pri glasnem smehu pomaga tudi davkar ob svojih troških.

Okoli enajste ure se je jela prazniti gosposka soba. Zunaj v prvih dveh sobah je še vpilo in razgrajalo nekoliko sejmarjev, ki so se vračali z mestnega sejma in tukaj sklepali do sedaj še nedograne kupe in pogodbe, kričali in šepetali, pri vsem pa pili in trkali s kozarci.

Oskrbnika sta se, sedaj ta, sedaj oni, bavila z Ančko, sedečo pri peči v prvi sobi. Mračno je bilo tam in pivci pri mizi so bili preveč utopljeni v svoje krave in vole, da bi kdo pogledal tja na klop. Tam pa je sedaj ta, sedaj oni obeh oskrbnikov hotel imeti poljub od deklice. Dobil ga nocoj ni nobeden. Minče je šel nekolikokrat mimo njih in osorno velel:

»Ti – tam notri nimajo vina!«

Toda ko je Ančka postavila vino tja pred adjunkta in notarja, sedla je zopet nazaj na klop v prvi sobi in eden oskrbnikov je bil zopet tukaj.

Naposled je odšlo vse, samo onadva v gosposki sobi, adjunkt in notar, ostala sta sama v živem razgovoru, ki se je šele zdaj vnel med njima in čigar predmet je segal daleč daleč nazaj v leta njiju prvega prijateljstva, v ono dobo, ko je cvetel v mladeniških srcih »lipov cvet« prve ljubezni, poln vonjave, vendar brez sadu. In vse te spomine je nocoj povzročila le ona suha tiskana novost v uradnem listu, da je novim sodnikom v Groblje imenovan Andrej Vrbanoj!

II

Bilo je petnajst let prej.

Pod nizkimi vrati enega onih gradičev, katere srečavamo v prelepih, z bukovino poraščenih dobrih dolinje Kranjske malone vsako četrtno ure, zbrala se je precejšnja družba gospode s kmetov: tri postarne gospe, dva tudi že sivolasa gospoda, pet ali šest gospodičen, med njimi tri pod dvajset, ena pod trideset, ena ali dve pa nad trideset let; mimo tega pet ali šest gospodičev, katere je bilo skoro vse po dobi uvrščati med dvajseto in petindvajseto leto.

Na Veselki, tako imenujejo ta gradič, bilo je že dolgo obično, da se je tam zbirala sosedna gosposka mladež v prelepem poletnem času, ko je bila prilika uživati zlasti dijaške počitke. Studiozov je bilo povsod, bodisi v sosednjih gradovih ali pa v kmetskih hišah, in ženska mladina, kolikor je ni ostalo že leto in dan v domači hiši in šoli, prihajala je tudi iz mest k sorodnikom in znancem. Pri Orlovih na Veselki so bila vedno gostoljubna vrata odprta na stežaj.

Lahka septembrska megla se je dvigala nad šentrupertsko dolino in od gosto obraščenih gozdnih robov so odmevali zadnji zvoki župnega zvona, ki je pel sedmo jutranjo uro.

»Tine, kje imaš Sivčka?« zavpije bradat gospod, kateri je za drugim, nekoliko sivolasim tovarišem ravnokar stopil iz veže.

»Je že tukaj!« zakriči širokopleč hlapec, goneč od hleva sem dolgouha, osedlanega z dvema, na vsako stran pripetima košarama.

»Kje je vino? Kje je kruh, kje pečenka?« nadaljuje oni in nemirno maha z veliko gorjačo po zraku. Bil je, da ga takoj predstavimo, graščak z Veselke, gospod Orel.

»Vse je pripravljeno, vse je tu, papa!« hiti ena izmed onih gospodičen, o katerih smo dejali, da so bile pod dvajsetimi leti. Pri tem že nosi steklenice, zavitke in razno drugo robo s klopi pred gradom ter vse sklada v košari na oslovem sedlu.

»Jaz pomagam!« oglasi se poslužno eden izmed mladih gospodov.

»Jaz tudi!« odzove se nekaj drugih.

Vesela gneča se napravi okrog osla in klopi, vtem pa gospod Orel polagoma pozdravlja sedaj tega, seda) onega.

»Kje pa je moja pipa, pa moj tobak?« vzklikne hipoma.

»Ah, pipa, tobak! Gori v sobi je še!« odgovori deklica, očitno najmlajša izmed vseh. Štela je morda komaj trinajst let.

»No, glej – ti krempelj!« zakriči graščak navidez nejevoljen, toda iz vseh besed mu vendarle zveni očetovska ljubezen in dobrodušnost. »To je tvoj referat, Maruša, in ti –«

Vtem pa je bila nekoliko dolgotrajna deklica že v veži in na stopnicah in za malo trenutkov tudi zopet pred gradom z očetovo pipo in velikim mehurjem, polnim tobaka.

»Kje pa je Pepe – stric Pepe?« vikne gospod Orel.

»Odšel je že! Napové nas gori pri Slamarju, da bode mogoče kaj skuhati!« reče ona gospodična, ki je ravnokar spravila košari v red.

»Tega tudi ni treba! Zakaj mu nisi velela, naj počaka? Ti, Julka, ti tudi ne misliš in ne veš, česa je treba! Stric bi nam lahko vodil Sivčka!«

»Oh ne, tega bodem jaz!« zakliče takoj pet ali šest glasov.

»Jaz ga bodem!« pravi najglasneje Maruša. Držala je osla že za brzdo.

»No – kje pa je – ?« vzklikne graščak sedaj še enkrat polglasno in pogleda zamišljeno okoli sebe. »No, torej pa – odrinimo!«

Polovica družbe je že korakala vkreber proti obraščenim brdom, vstajajočim za gradičem. Gospod Orel je bil le iz stare svoje navade ponovil tisti »Kje pa je?« in, ker ni imel v tem trenutku nobene želje več, nastopil je sedaj mirno z gospemi in svojim postarnim tovarišem pot za drugim mladim rodом, ki je hitel dalje z obloženim oslom na čelu.

Vtem se mi lahko zložno seznanimo še z nekaterniki te družbe, katerih si vseh doslej še nismo mogli ogledati.

Moški spremljevalec graščakov je bil umirovljen stotnik molčec gospod, ki drugih ni niti kratkočasil niti vznemirjal. Stanoval in živel je več let pri Orlovih, udeleževal se kot »pasiven član« vseh zunanjih nastopov te družine, kazal se časih tudi koristnega pri nadziranju hlapcev v hlevu in skednju, sicer pa je bil bolj »samosvoj« gospod.

Izmed gospa je bila ena soproga Orlova, tiha, drobna ženica, ki je že navsezgodaj v polnem miru preskrbela, da je stalo vse, česar je bilo treba naložiti Sivčku, pred gradom na klopi, naročila tudi hlapcu, da opravi dolgouha, in odposlala strica Pepeta. Potem pa je sprejemala v pritlični sobi poleg veže točno prihajajoče goste: gospo Golovo z dvema hčerama, gospo pl. Malijevo s hčerko in sinom in še več mladih gospodov, večinoma študentov, bivajočih na počitkih v bližnjem trgu ali sosednjih selih in gradičih.

Namenili so se danes na Kremen, dokaj visok hrib na vzhodu domače doline, čigar vrhunec diči majhna podružnična cerkev. Tudi kaplan je bil naprošen, da jim bere mašo tam gori, toda obetal je, da jih že pričaka pi cerkvi, ker mu je bil z doma pot tja priležnejši.

Počasi se je pomikala družba po gorskem kolovozu; bukev in kostanj sta širila košate svoje veje na desni in levi strani; pot pa je robilo leskovo in glogovo grmovje, iz katerega je sedaj tu, sedaj tam zletel vznemirjen kos ali pa vzplapotala plaha taščica. Mladi ljudje spredaj so hiteli naprej po dva, trije ali štirje skupaj, a sedaj in sedaj se je zaklicalo za njimi, da nikar tako urno. In potem so čakali sprednji, smejoč in glasno govoreč, da so starejši prikorakali za njimi.

Maruša je tirala obloženega osla, kateremu so vrhu polnih košar nadedli še razne zavijače in vrhnje suknje.

Poleg Maruše je stopal eden mladih gospodov, katerega bi bil vsakdo spoznal na sto korakov za vseučiliškega dijaka kmetskega rodu.

»Gospodična, pustite vendar meni tega osla!« dejal je, ko se je po kratkem postanku družba zopet pomikala dalje.

»Ah, kaj še! Ta je moj! Oh, ti Sivček, ti si moj!« zavrne deklica na pol nejevoljno, na pol šaljivo.

»Utrudilo vas bode to tiranje! Glejte, saj ne sluša ta neumna žival in pot je čimdalje slabši!«

»Nič se ne bojte, gospod Vrbanoj,« odgovori deklica, »jaz ga že vem krotiti.« Rekši na lahko udari po oslovem hrbtu z leskovko, katero ji je nedolgo urezal spremljevalec. Dolgouhec res skoči nekoliko dalje, tako da ga dohitita šele po kratkem teku, dočim se smeje in kriči zaostala družba za njima.